

Broj LV / 2019
Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

AGENDA 2030 – UČINITI SVET BOLJIM MESTOM ZA ŽIVOT

TEMA BROJA STR. 3–4

KOMENTAR STR. 5–7

Šta posle 2023 - Skupa cena izgubljenog vremena

U FOKUSU STR. 8–10

Agenda 2030: Cilj broj 7 –
Dostupna i obnovljiva energija za sve

KOLUMNA STR. 11–12

Cilj broj 13: O klimatskoj akciji – Borba za buduće generacije

PREDSTAVLJAMO STR. 16

Hrvatsko predsedavanje Savetu EU

- 1. decembar** **Nova Evropska komisija je stupila na dužnost**
Nova Evropska komisija, na čelu sa Ursulom fon der Lajen i 26 novih komesara, započela je s radom 1. decembra. Predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen izjavila je u Briselu da Unija zemljama Zapadnog Balkana treba jasno da poruči da ih želi na svojoj strani i dodala da veruje da je reformu EU moguće sprovesti paralelno s procesom proširenja. [Više...](#)
- 4. decembar** **Evropski komesar Oliver Varhelji predstavio je prioritete za susedsku politiku i proširenje**
Na okruglom stolu koji je održan 4. decembra u Briselu, evropski komesar Oliver Varhelji predstavio je prioritete kada je u pitanju susedska politika i proširenje Evropske unije. Na okruglom stolu koji je održan u Evropskom parlamentu učestvovali su visoki zvaničnici Evropskog parlamenta i poslanici sa Zapadnog Balkana. [Više...](#)
- 10. decembar** **Srbija otvorila Poglavlje 4: Sloboda kretanja kapitala**
Srbija je na međuvladinoj konferenciji, održanoj 10. decembra u Briselu, otvorila Poglavlje 4: Sloboda kretanja kapitala, u okviru pristupnih pregovora sa EU. To je osamnaesto poglavlje od ukupno trideset pet koje je Srbija otvorila od početka pregovora sa EU 2014. godine. [Više...](#)
- 18. decembar** **Objavljen dokument Evropske komisije o vladavini prava**
Neformalni radni dokument Evropske komisije o stanju u Poglavljima 23 i 24, takozvani non-pejper je šestomesečni izveštaj koji države članice EU upoznaje sa stanjem u oblastima od ključne važnosti za proces evropskih integracija. U Izveštaju je ocenjeno da postoje ozbiljna kašnjenja u nizu reformi koje se tiču vladavine prava, kao i koordinacije antikorupcijskih politika. [Više...](#)
- 21. decembar** **Održan Samit lidera Zapadnog Balkana u Tirani**
Na Samitu lidera Zapadnog Balkana u Tirani, održanom 21. decembra, donete su odluke o unapređenju trgovinske razmene između Albanije, Severne Makedonije i Srbije, koje će biti potpisane u Podgorici ili Beogradu. Na sastanku se razgovaralo i o formiranju što jedinstvenijeg tržišta rada. [Više...](#)

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Masarikova 5/16, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Babić Barnes, Vladimir M. Pavlović, Jelena Jorgačević, Tamara Arsić, Milica Mijatović

Autori: Predrag Momčilović, Varvara Aleksić, Ognjan Pantić, Andrijana Lazarević

Lektura: Marijana Milošević

Objavlivanje elektronskog biltena „Progovori o pregovorima” podržala je Fondacija za otvoreno društvo u Srbiji. Stavovi izneti u ovom biltenu nisu nužno stavovi Fondacije za otvoreno društvo. Beogradska otvorena škola odgovorna je isključivo za iznete informacije. Za stavove i informacije u autorskim tekstovima i intervjuima odgovorni su sami autori, odnosno intervjuisane osobe.

Agenda 2030

UČINITI SVET BOLJIM MESTOM ZA ŽIVOT

Ciljevi održivog razvoja prevashodno treba da doprinesu smanjenju siromaštva, kao i smanjenju nejednakosti i nepravde i uz to da utiču na uzroke i minimalizuju posledice klimatskih promena. Srbija se takođe obavezala da svoje politike i delovanje uskladi s Ciljevima održivog razvoja. Zasad je urađeno mapiranje nacionalnog strateškog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja, dok je u julu bio predstavljen Dobrovoljni nacionalni izveštaj Republike Srbije o sprovođenju Agende 2030 za održivi razvoj. Ovo su samo mali koraci i ozbiljan posao tek predstoji.

Održivi razvoj nije opšteprihvaćena paradigma razvoja u Srbiji. Uprkos činjenici da Srbija jeste preuzela obaveze prema Ujedinjenim nacijama (UN) da svoje politike uskladi s Ciljevima održivog razvoja (*Sustainable Development Goals, SDGs*). Naime, ti ciljevi se posmatraju kao formalna obaveza prema UN, a ne kao što bi trebalo – prilika da se razvijaju potencijali na nacionalnom i lokalnom nivou.

Kako bi se utvrdilo gde smo stigli s primenom Agende 2030, neophodno je da se podrži sprovođenje i praćenje ostvarivanja ciljeva održivog razvoja na lokalnom nivou u Srbiji. Upravo se tome teži u projektu „Ciljevi održivog razvoja na lokalnom ni-

vou u Srbiji”, koji sprovodi Beogradska otvorena škola (BOŠ) uz podršku Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju (GIZ).

Neispunjeni milenijumski ciljevi

Devedesetih godina je kulturna futuristička naučno-popularna emisija „Posle 2000” svoju popularnost stekla predstavljanjem tehnologije koju može doneti novi milenijum. Ohrabivala je očekivanja od novog milenijuma i u tome nije bila usamljena. Verovanja su išla u krajnost – ili da će se posle 2000. svi globalni problemi rešiti ili da će doći do propasti sveta kakav poznajemo. Međutim, nakon 2000. godine, nisu se dogodile nikakve veličanstvene promene niti nas je pogodila milenijumska buba i smak sveta.

Stari problemi su ostali, a novi su počeli da se gomilaju i svima je polako bivalo jasno da se promena može desiti jedino ako svi zajedno na njoj radimo.

Ta 2000. godina poslužila je kao dobra za sveži početak i potpisivanje Milenijumske deklaracije Ujedinjenih nacija. Ova deklaracija je potpisana u septembru, pre dvadeset godina, i usvojilo ju je 189 članica UN-a, uključujući i Srbiju. Milenijumski ciljevi imali su fokus na takozvane zemlje u razvoju pošto je bilo neophodno da se u što kraćem roku smanji siromaštvo i ublaže

Izvor: BOŠ arhiva

njegove posledice. Osam milenijumskih ciljeva obuhvatalo je širok spektar problema: od smanjenja siromaštva; postizanja univerzalnog osnovnog obrazovanja; smanjenja smrtnosti dece i poboljšanja zdravlja majki; uz borbu protiv HIV-a, malarije i drugih oboljenja; do promovisanja jednakosti polova; postizanje ekološke održivosti, i sve to uz stvaranje globalnog partnerstva za razvoj.

Milenijumski ciljevi razvoja bili su oročeni do 2015. godine. Danas, sa ove vremenske distance, možemo da kažemo da nisu ispunjeni. Da li zbog prevelikih očekivanja ili zbog malih ulaganja, još uvek se debatuje. Ipak, dosta toga je u tih petnaest godina urađeno. Većinom su rezultati zavisili od individualnih država i koliko su one implementirale ove ambiciozne ciljeve u svoje razvojne politike, ali i od toga koliko su pomoć dobile da se njima pozabave.

Milenijumski ciljevi razvoja bili su oročeni do 2015. godine. Danas, sa ove vremenske distance, možemo da kažemo da nisu ispunjeni. Da li zbog prevelikih očekivanja ili zbog malih ulaganja, još uvek se debatuje. Ipak, dosta toga je u tih petnaest godina urađeno. Većinom su rezultati zavisili od pojedinačnih država i koliko su one ugradile ove ambiciozne ciljeve u svoje razvojne politike, ali i od toga koliko su pomoć dobile da se njima pozabave.

Indikatori koji su pratili ciljeve pomažu da na merljiv način utvrdimo šta je urađeno. Oni pokazuju da siromaštvo jeste smanjeno, tačnije da se smanjio broj ljudi koji živi s manje od 1,25 dolara na dan. Smanjenju bede najviše je doprineo razvoj Indije i Kine kao država, dok je u Africi izostalo poboljšanje materijalnih uslova za najugroženije. Napredak je ostvaren i kada su u pitanju drugi ciljevi, ali nijedan nije u potpunosti ispunjen. Milenijumski ciljevi su podigli svest o važnim aspektima razvoja koji nadilaze ekonomski rast i mobilisali su pojedine vlade da posvete više pažnje socijalnom blagostanju, zdravlju ljudi i životnoj sredini. Učinjeno je dosta, ali su razvoj i blagostanje ljudi i dalje rezervisani za manji deo čovečanstva, a globalna nejednakost je tokom tih petnaest godina porasla.

Potrebna zajednička reakcija

Nakon što je rok za ispunjenje milenijumskih ciljeva istekao, bilo je potrebno brzo, ali i promišljeno, reagovati kako bi se efikasnije nastavilo sa ostvarivanjem ciljeva održivog razvoja. U međuvremenu su klimatske promene postale pretnja koju više niko ne može ignorisati i koja u što kraćem roku treba da se ublaži i spreči.

Na sednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, na sedamdesetu godišnjicu osnivanja ove organizacije (2015), kao logički nastavak milenijumskih ciljeva usvojena je Agenda održivog razvoja od 2015. do 2030. godine.

Agenda 2030 je prepoznatljiva po 17 ciljeva. Ciljevi održivog razvoja prevashodno treba da doprinesu smanjenju siromaštva, kao i smanjenju nejednakosti i nepravde i uz to da utiču na uzroke i da minimalizuju posledice klimatskih promena.

Iza ovih 17 ciljeva stoji strategija kako učiniti svet boljim mestom za život, a tome bi trebalo da doprinese i 169 specifičnih ciljeva koje treba ispuniti. Za razliku od milenijumskih ciljeva, Agenda 2030 nije fokusirana samo na zemlje u razvoju već na sve države, jer je globalna saradnja neophodna.

Nakon što su sve članice ratifikovale Agendu 2030, sada je na pojedinačnim državama da ugrade ciljeve održivog razvoja u svoje politike. Ne postoji obavezujući mehanizam i sve je na dobrovoljnoj bazi, pa se već sad uočava da neki predvode, dok drugi kasne s primenom ovih ciljeva, uprkos tome što je već prošlo više od četiri godine od njihovog usvajanja. I opet je jedan od najvećih problema i prepreka novac i već je sad vidljivo da je neophodno uvećati fondove koji bi pomogli ostvarivanje ciljeva održivog razvoja.

Problemi koji su mučili planetu krajem prošlog milenijuma i dalje su aktuelni. Uz to su se pojavili i novi, a vremena za reagovanje sve je manje. Kako ciljevi održivog razvoja ne bi ostali samo spisak lepih želja, potrebna je zajednička reakcija, a pre svega razumevanje ovih ciljeva i njihove međusobne povezanosti, jer nije moguće rešavati jedan problem izolovano, bez sagledavanja šire slike.

Evropska unija usvojila je ciljeve održivog razvoja i radi na njihovoj primeni. Srbija se takođe obavezala da svoje politike i delovanje uskladi sa SDG ciljevima. Zasad je urađeno mapiranje nacionalnog strateškog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja, dok je u julu bio predstavljen Dobrovoljni nacionalni izveštaj Republike Srbije o sprovođenju Agende 2030 za održivi razvoj. Ipak, ovo su samo mali koraci i ozbiljan posao tek predstoji.

Problemi koji su mučili planetu krajem prošlog milenijuma i dalje su aktuelni. Uz to su se pojavili i novi, a vremena za reagovanje sve je manje. Kako ciljevi održivog razvoja ne bi ostali samo spisak lepih želja, potrebna je zajednička reakcija, a pre svega razumevanje ovih ciljeva i njihove međusobne povezanosti, jer nije moguće rešavati jedan problem izolovano, bez sagledavanja šire slike.

*Predrag Momčilović,
Beogradska otvorena škola*

Šta posle 2023?

SKUPA CENA IZGUBLJENOG VREMENA

Energetska zajednica je svojim Izveštajem za 2019. godinu poslala snažnu poruku državama da curi sat za termoelektrane na uglj i da je neophodno ozbiljno pristupiti dugoročnom planiranju energetske politike u smeru održive energetike.

Nemamo vremena za gubljenje ukoliko želimo da pratimo Evropsku uniju (EU) u usvajanju ciljeva za 2030. godinu u oblasti obnovljivih izvora, energetske efikasnosti i smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte – jedan je od glavnih zaključaka Godišnjeg izveštaja Energetske zajednice o implementaciji (EnZ), koji je izašao sredinom novembra 2019. godine. Ovaj Izveštaj nam pruža priliku da nađemo odgovore na sva pitanja u oblasti energetike, da rekapituliramo šta smo postigli, gde nismo bili toliko uspešni i shodno tome napravimo plan za 2020. godinu.

U godini kada su neke od zemalja regiona, poput Grčke i Mađarske, najavile da odustaju od uglja kao energetske resursa do kraja ove decenije, u godini kada su važne institucije, poput Evropske investicione banke i Evropske banke za obnovu i razvoj, najavile da odustaju od finansiranja fosilnih goriva, Elektroprivreda Srbije najavljuje novi povratak na staro i realizaciju projekta izgradnje Termoelektrane Kolubara B, predstavljajući ga kao projekat koji će Srbiji doneti energetske stabilnost.

Upravo ovo podseća na zaključak našeg razgovora sa Peterom Vajdom, višim ekspertom za životnu sredinu Sekretarijata Energetske zajednice, da je Energetska zajednica prošlih godina prerasla iz Energetske zajednice u *Energy and Environmental Community* (Energetsku zajednicu i zajednicu u oblasti životne sredine) i da je sve veći fokus upravo na zelenim temama koje obezbeđuju zdravu životnu sredinu za sve građane.

Razlozi za brigu

Kad je klimatska politika u pitanju, primetno je da sadržaj ovogodišnjeg Izveštaja EnZ u velikoj meri podseća na prošlogodišnji. Zakon o klimatskim promenama, o čijem je nacrtu javna rasprava održana u aprilu prošle godine, još uvek nije pronašao svoj put do Narodne skupštine (Osvrt na nacrt Zakona o klimatskim promenama možete pronaći u ovom tekstu). Nacrt Strategije klimatskih promena i Akcionog plana je takođe

Izvor: BOŠ arhiva

dovršen, tako da se, prema novom vremenskom okviru datom u Izveštaju EnZ, očekivalo se da oba dokumenta, koja bi trebalo da postave temelje klimatske politike u Srbiji, budu usvojena do kraja 2019. godine (Zakon) i početkom 2020. godine (Strategija).

Ključni izazov je činjenica da Srbija još uvek nije krenula sa izradom Nacionalnog energetske i klimatskog plana (NEKP). Energetska zajednica usvojila je Preporuku i Uputstva o izradi Nacionalnih energetske i klimatske planova za države potpisnice Ugovora o Energetskoj zajednici, u cilju bolje koordinacije klimatske i energetske politike i usklađivanja ciljeva sa ciljevima Evropske unije u ovoj oblasti do 2030. godine. Rad na ovom dokumentu Srbija praktično nije ni počela, tako da bi prvi korak trebalo da bude formiranje radne grupe za njegovu izradu.

Pored činjenice da se sa izradom dokumenta koji bi trebalo da pomiri klimatske i energetske ambicije i planove nije ni počelo, dodatno su obeshrabrujući nacionalni planovi u oblasti razvoja energetske sektora Srbije. Naime, planirano širenje kapaciteta termoenergetskih postrojenja koja se baziraju na uglju, predvi-

đeno u Strategiji razvoja energetike do 2025. godine i Programu ostvarivanja Strategije do 2023. godine, ne odgovara na izazove klimatskih promena. Bez transformacije energetskog sektora Srbije nema ni klimatske politike, budući da 80% emisija gasova sa efektom staklene bašte dolazi iz ovog sektora (više o tome možete pročitati u ovom tekstu).

Izveštaj takođe ponavlja navode iz Izveštaja Evropske komisije koji se odnose na kašnjenje s transponovanje izmena i dopuna Zakona o proceni uticaja u skladu s Direktivom 2014/52/EU, ponavlja apel nadležnim institucijama da se prestane s neadekvatnim planiranjem i procenom uticaja u slučaju malih hidroelektrana u zaštićenim područjima, ponavlja da postoji neusklađenost sa odlukom Saveta ministara u vezi sa sadržajem sumpora u gorivima.

Ono što predstavlja novi razlog za brigu je činjenica da, u godini kada su neke od zemalja regiona, poput Grčke i Mađarske, najavile da odustaju od uglja kao energetskog resursa do kraja ove decenije, u godini kada su važne institucije, poput Evropske investicione banke i Evropske banke za obnovu i razvoj, najavile da odustaju od finansiranja fosilnih goriva, Elektroprivreda Srbije najavljuje novi povratak na staro i realizaciju projekta izgradnje Termoelektrane Kolubara B, predstavljajući ga kao projekat koji će Srbiji doneti energetsku stabilnost.

Čekajući novi Akcioni plan

U oblasti energetske efikasnosti, usvajanje novog, Četvrtog akcionog plana za energetsku efikasnost, smatra se jednim od najvažnijih koraka za Srbiju. Usvajanje ovog dokumenta biće i dobra prilika za evaluaciju učinjenog u prethodnom periodu, budući da je Srbija, kroz usvajanje Prvog akcionog plana, predvidela smanjenje potrošnje energije od 9% u 2018. godini, u odnosu na referentnu potrošnju u 2008. godini. Odgovor na pitanje u kojoj meri se uspelo – moći će da ponudi tek novi Akcioni plan, budući da podatke o tome ne možemo naći ni u Izveštaju EnZ, kao ni u Godišnjem izveštaju prema Direktivi o efikasnom korišćenju energije koji Srbija podnosi Energetskoj zajednici.

U ovoj oblasti jednako je važno i potpuno usklađivanje s dve ključne direktive – Direktiva o energetske efikasnosti i Direktiva o energetskim performansama u zgradarstvu. Srbiju očekuje izmena Zakona o efikasnom korišćenju energije – ili kroz usvajanje amandmana ili kroz usvajanje novog Zakona. Upečatljivo je to što su formulacije u ovogodišnjem Izveštaju EnZ, o potrebnom usklađivanju sa ove dve ključne Direktive, praktično istovetne sa Izveštajem iz prethodne godine. Jedan od najvažnijih instrumenata u oblasti energetske efikasnosti jeste sistem energetskog menadžmenta, uveden Zakonom o efikasnom korišćenju energije. Stanjem i izazovima u oblasti energetskog menadžmenta u gradovima i opštinama u Srbiji bavili smo se kroz istraživanje sprovedeno u toku 2018. i 2019. godine, o čemu više možete pročitati [ovde](#).

Obnovljivi izvori energije – neophodna izmena zakonodavstva

Ni u oblasti obnovljivih izvora energije nije zabeležen napredak od prošlog Izveštaja EnZ. Sa novim izveštajem je izvesno da Srbija neće dostići cilj za 2020. u oblasti obnovljivih izvora i pored toga što je samo u 2018. godini priključeno čak 246 MW vetroelektrana. Takođe, nema naznaka o uvođenju aukcija koje bi zamenile postojeće *fid-in* tarife. Pored toga što Zakon o energetici¹ ne ostavlja mogućnost sopstvene proizvodnje koji bi podstakao i omogućio tzv. prozjumere (*producer + consumer = prosumer*), proizvođačima električne energije ili gasa iz obnovljivih izvora energije nije zagarantovan pristup mreži.

Da li će Direktiva o velikim ložištima presuditi termoelektranama na uglj?

Izveštaj EnZ je najviše novina doneo u oceni primene pravnih tekovina Energetske zajednice u oblasti životne sredine, imajući u vidu da je ovo prva godina kada se izveštava o primeni Direktive o velikim ložištima (LCPD – *Large Combustion Plants Directive*)². Važno je napomenuti da je ova Direktiva deo pravnih tekovina Energetske zajednice od trenutka potpisivanja Ugovora o osnivanju Energetske zajednice 2005. godine, a počela je da se primenjuje prvog januara 2018. godine. I pored insistiranja Energetske zajednice u prošlogodišnjem izveštaju da Srbija usvoji Nacionalni plan za smanjenje emisija (NERP – *National Emission Reduciton Plan*), ona to nije učinila. Otuda svako postrojenje koje spada pod nadležnost Direktive mora pojedinačno da uskladi granične vrednosti emisija s Direktivom. To predstavlja veliki izazov, što govore i podaci o ukupnim emisijama iz velikih ložišta u 2018. godini koji su u slučaju Srbije naročito zabrinjavajući u pogledu emisije sumpor-dioksida.

(Odgovore na pitanja: šta je Direktiva o velikim ložištima i zašto je važna, koji su mehanizmi za ispunjenje ciljeva Direktive, šta je to NERP i dr. možete potražiti u kratkom prikazu najvažnijih odluka 11. zasedanja Ministarskog saveta Energetske zajednice.)

(Ne)održiva energetika

Prvi put je u izveštaju dat prikaz koliko ćemo moći da računamo na postrojenja koja su se odlučila za *opt-out* verziju, što je četiri postrojenja u Srbiji. Naime, *opt-out* je mogućnost da u periodu od 1. januara 2018. do 31. decembra 2023. postrojenja rade ukupno 20.000 radnih sati. Na postrojenjima je da odluče da li će u tom periodu raditi punim kapacitetom, te će 20.000 radnih sati dostići već nakon dve do tri godine, ili će uskladiti broj radnih sati tako da pomenutih 20.000 isteknu najkasnije 31. decembra 2023. U prvom slučaju, nakon što se iscrpe dozvoljeni radni sati, ili u drugom slučaju, prilikom prolaska vremenskog roka, postrojenja imaju mogućnost da usklade tehnologiju sa standardima ili da prestanu s radom.

Tabela iz Izveštaja Energetske zajednice prikazuje očekivano vreme kada ističe *opt-out*, preostale radne sate i radne sate potrošene u 2018. godini za sva četiri postrojenja:

¹ Zakon o energetici („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 145/2014 i 95/2018 – dr. zakon)

² Direktiva br. 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 23. oktobra 2001. godine o ograničenju emisija određenih zagađivača iz velikih ložišta u vazduh (https://www.energy-community.org/dam/jcr:5e192ac5-b370-48b-3-9ed5bf3f93349f/Directive_2001_80_ENV.pdf)

Amount of operational hours used from opt-out period

Termoelektrana Morava 	Expected expiry of opt-out period:*	July 2022
	Remaining hours	15.579
	Operating hours consumed in 2018	4.421
Termoelektrana Kolubara A3 (boiler 1) 	Expected expiry of opt-out period	June 2022
	Remaining hours	15.513
	Operating hours consumed in 2018	4.487
Termoelektrana Kolubara A3 (boilers 3, 4, 5) 	Expected expiry of opt-out period	July 2021
	Remaining hours	14.356
	Operating hours consumed in 2018	5.644
Termoelektrana Kolubara A5 	Expected expiry of opt-out period	December 2023
	Remaining hours	17.325
	Operating hours consumed in 2018	2.675

*Calculations for the expected expiry of the opt-out period are based on the current load factor. 1 January 2018 marks the beginning of the opt-out period.

Source: compiled by the Energy Community Secretariat

Izvor: Izveštaj o implementaciji Energetske zajednice 2019, Sekretarijat Energetske zajednice.

Ako nastave s radom kao dosad, na blokove 3, 4 i 5 Termoelektrane Kolubara A3 možemo da računamo do 2021, na blok 1 Termoelektrane Kolubara A3 i TE Morava do 2022, a Termoelektrani Kolubara A5 opt-out ističe 2023. godine. Energetska zajednica je ovim Izveštajem poslala snažnu poruku državama da sat curi za termoelektrane na ugaj i da je neophodno ozbiljno pristupiti dugoročnom planiranju energetske politike u smeru održive energetike.

Slučajevi protiv Srbije

Pravni mehanizam, koji Energetska zajednica ima na raspolaganju ako se ne poštuju odredbe Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, jeste pokretanje slučajeva pred Ministarskim savetom. U ovom trenutku je, kad je Srbija u pitanju, otvoreno pet slučajeva, od čega je jedan u oblasti životne sredine (ECS-4/13S), jedan u oblasti električne energije (ECS-3/08S) i tri vezana za oblast gasa (ECS 10/17, ECS-13/17 i ECS-9/13S). Sekretarijat Energetske zajednice podneo je zahtev da na ovogodišnjem sastanku, zakazanom za 13. decembar u Moldaviji, Ministarski savet odluči u vezi sa slučajem u oblasti električne energije (ECS-3/08S), kao i o dva slučaja u oblasti gasa (ECS 10/17) i (ECS-9/13S) koji se odnose na razdvajanje u sektoru gasa i na sertifikaciju preduzeća *Yugorosgas Transport* kao nezavisnog operatera. (O izazovima u oblasti gasa, u kontekstu pristupanja Srbije Evropskoj uniji i članstvu u Energetskoj zajednici, pisali smo prošle godine u ovom tekstu.)

Već viđeno

Izveštaj takođe ponavlja navode iz Izveštaja Evropske komisije koji se odnose na kašnjenje s transponovanjem izmena i dopuna Zakona o proceni uticaja u skladu s Direktivom 2014/52/EU, ponavlja apel nadležnim institucijama da se prestane s

Srbija još uvek nije krenula sa izradom Nacionalnog eneretskog i klimatskog plana (NEKP). Energetska zajednica usvojila je Preporuku i Uputstva o izradi Nacionalnih energetskih i klimatskih planova za države potpisnice Ugovora o Energetskoj zajednici, u cilju bolje koordinacije klimatskih i energetskih politika i usklađivanja ciljeva s ciljevima Evropske unije u ovoj oblasti do 2030. godine. Rad na ovom dokumentu Srbija praktično nije ni počela.

neadekvatnim planiranjem i procenom uticaja u slučaju malih hidroelektrana u zaštićenim područjima, ponavlja da postoji neusklađenost sa odlukom Saveta ministara u vezi sa sadržajem sumpora u gorivima. No, izgleda kao da s druge strane ili nema ko da čuje ili ne želi da čuje poruke koje dolaze iz Beča i Brisela. (Više o ovogodišnjem Izveštaju Evropske komisije, možete pročitati u našem tekstu Poglavlje 15: Kaskanje ka čistijoj energiji.)

Kao što se da videti iz samog Izveštaja, mnogo posla nas čeka u 2020. godini. Jedna od najvažnijih poruka iz Beča je da 2019. godinu nećemo pamtiti kao godinu u kojoj smo se uhvatili u koštac sa izazovima koji se nagomilavaju, nismo čak ni počeli, dok će naredne godine pokazati koliko će nas zapravo koštati da nadoknadimo izgubljeno vreme.

Varvara Aleksić i Ognjan Pantić,
Beogradska otvorena škola

Agenda 2030: Cilj broj 7

DOSTUPNA I OBNOVLJIVA ENERGIJA ZA SVE

Kao što je početkom XIX veka u Engleskoj postojala politička volja da se pređe sa energije vode na energiju fosilnih goriva, danas je potrebna politička volja i međunarodna saradnja da se fosilna goriva ostave iza nas. Srbija kao deo globalne zajednice takođe mora da popravi svoje rezultate i to pre svega zbog svojih građana i građanki, koji umiru od posledica zagađenja vode, vazduha i zemljišta, dok se proizvedena energija neefikasno troši. Neophodno je preći na održive izvore, ali i značajno unaprediti energetske efikasnost, jer najčistija energija je ona koja se uštedi.

Oslobađanje ljudi od teškog fizičkog rada i stvaranje više slobodnog vremena, generacijski je san čovečanstva. Životinjska snaga igrala je značajnu ulogu tokom dugog istorijskog perioda i bila glavni pokretač privrede, životinje su ljudima olakšale obradu zemlje i transport dobara. Zajedno sa energijom životinja, vekovima je upotrebljavana i bioenergija, pre svega iz drvne mase. Kako su rasle potrebe za energijom, osim drvne mase ljudi su koristili i energiju vode i vetra, koje su pokrenule prvu industriju u Engleskoj.

Osiguravanje dostupne, povoljne i čiste energije za sve ispostavio se kao težak cilj. Da bi se, pre svega, svima omogućio pristup energiji, a uz to da ona bude čista, potrebna je i finansijska podrška. Zemlje u razvoju nemaju dovoljno novca da finansiraju ovakve projekte i zato je neophodna međunarodna solidarnost i odgovornost. Potrebno je obezbediti globalni fond za razvoj obnovljivih izvora energije.

Andreas Malm u knjizi Fossilni kapital objašnjava kako je došlo do prelaska sa obnovljivih izvora energije na fosilna goriva. Ulaganje u fosilna goriva u prvom trenutku nije bilo jeftinije, voda je neprekidno tekla, a vetar duvao bez obzira šta se dešava, dok je za upotrebu parne mašine bila neophodna dodatna energija pri eksploataciji i transportu uglja. Pa ipak, došlo je do prelaska, prvo u Engleskoj, a onda i širom sveta, sa energije dobijene iz vode i vetra na energiju iz uglja, a kasnije nafte i gasa. Ova odluka bila je pre svega politička, jer je mobilnost upotrebe fosilnih goriva olakšala kontrolu nad nezadovoljnim radnicima i premestila proizvodnju u već tada prenatrpane gradove, gde je postojao višak radne snage, a čest je bio i dečji rad.

Fosilna goriva donela su i veliki napredak čovečanstvu, ali cenu koju treba za to platiti vidimo na računu koji nam planeta da-

nas ispostavlja. Posledice klimatskih promena, uticaj na zdravlje stanovništva i degradacije prostora samo su deo cene koja stalno raste. Fosilna goriva, koja su otvorila puno mogućnosti nekim prethodnim generacijama, prete da ne ostave nikakvu šansu generacijama koje dolaze. Zato su i Ujedinjene nacije prepoznale da dostupna energija iz obnovljivih izvora mora predstavljati politički cilj u budućnosti, jer samo tako može doći do transformacije ka održivom energetske sistemu koji je u skladu s prirodom, a zadovoljava potrebe ljudi.

O čistoj i dostupnoj energiji

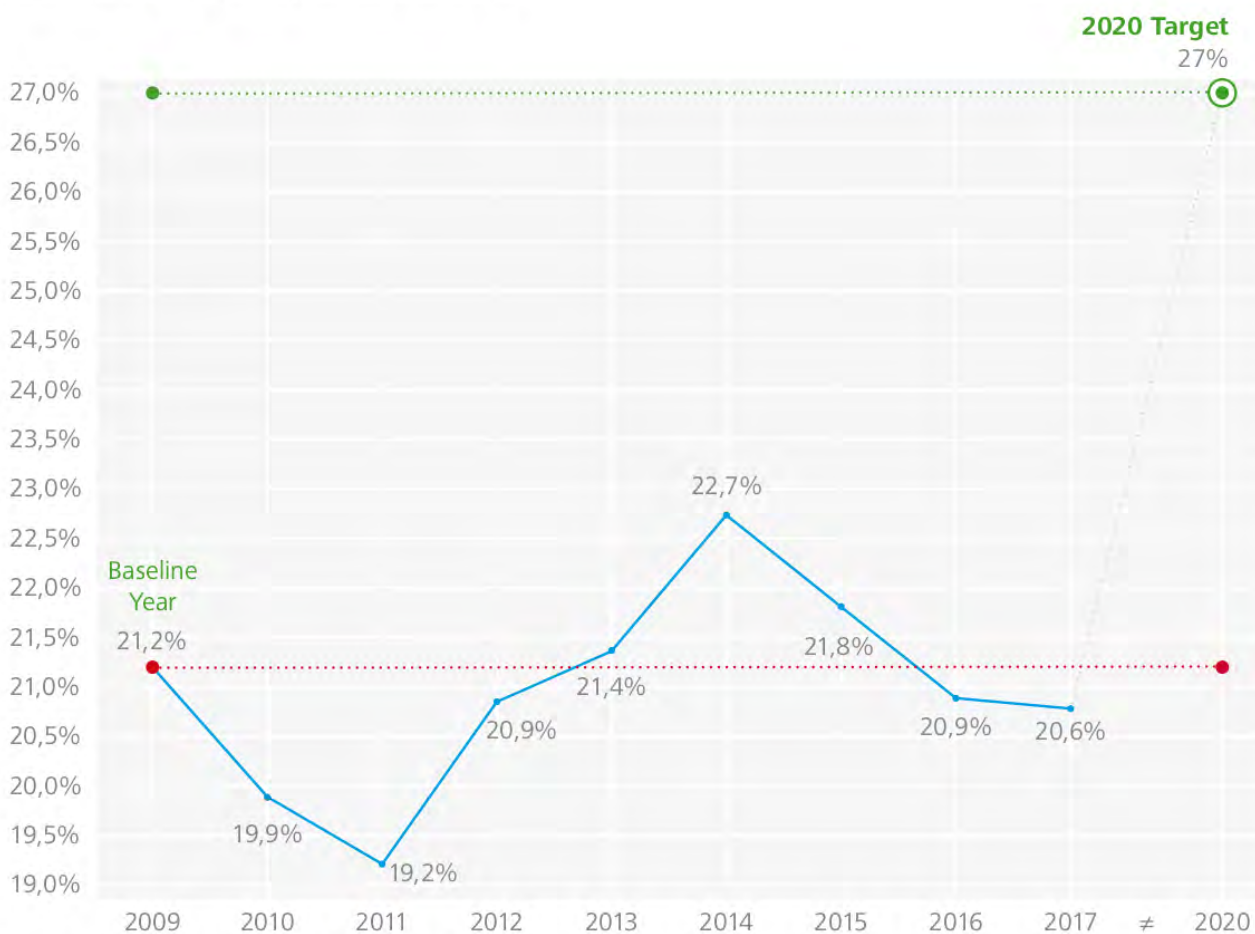
Važnost i hitnost u pogledu obezbeđivanja čiste i održive energije za sve prepoznata je u okviru UN Agende 2030 i uvrštena je među Ciljeve održivog razvoja. Cilj broj 7 fokusiran je na načine proizvodnje energije i kako da tako proizvedena energija postane dostupna svima.

Ono što razlikuje Agendu 2030 od Milenijumskih ciljeva jesu i merljivi potciljevi (takozvani targeti) koji treba da se ispune do 2030. godine. Svaki cilj prate indikatori koji se iz godine u godinu kontrolišu i mere, kako bi se videlo koliko se globalno, ali i na nivou pojedinačnih država, napredovalo s primenom ovih ciljeva. Za razliku od nekih ciljeva održivog razvoja koji imaju preko dvadeset potciljeva, cilj 7 ih ima samo pet koje prate šest indikatora. (Zapravo jedino cilj broj 7 – koji se odnosi na dostupnu i održivu energiju – i cilj broj 13 – koji se odnosi na klimatsku akciju – imaju manje od deset potciljeva). Uprkos tome, cilj broj 7 nije ni u kom slučaju lakše ostvarljiv ili manje kompleksan od ostalih.

Da bi se cilj broj 7 ispunio potrebno je do 2030. obezbediti univerzalni pristup jeftinim, pouzdanim i modernim energetske uslugama. Na globalnom nivou napravljen je napredak pa je danas 89% populacije pokriveno električnom mrežom, ali ipak ostaje još oko 840 miliona ljudi koji nemaju pristup električnoj energiji. Srbija se u ovom slučaju dosta dobro kotira i skoro celokupno stanovništvo je priključeno na električnu mrežu. Uprkos tome, romskom stanovništvu je otežan pristup energiji, pa je procenat priključenosti romske zajednice na elektroenergetski sistem dosta niži nego kod dominantnog stanovništva.

Osim dostupnosti, potrebno je da energija koja dolazi do građana bude i čista. Do kraja 2030. potrebno je značajno povećati udeo obnovljive energije u globalnom energetske miksu, što je jedan od zahtevnijih potciljeva. Iako se dosta priča o obnovljivim izvorima energije i primerima dobre prakse, na svetskom nivou pomaci su sitni. Od 2010. do 2016. godine globalno je rast upotrebe obnovljivih izvora energije u finalnoj potrošnji iznosio svega 0,9%, od 16,6% na 17,5%. Ovi sitni pomaci predstavljaju pretnju, jer bez bržeg prelaska ka obnovljivim izvorima energije ne mogu se ispuniti ni klimatski ciljevi.

Shares of Energy from Renewable Sources

Source: EUROSTAT and Statistical Office of the Republic of Serbia (SORS)

Ni Republika Srbija na polju obnovljivih izvora energije nije doskoro napravila velike pomake. U Srbiji se i dalje više od 81% ukupne energije dobija iz fosilnih goriva, pre svega uglja (69,2%), ostatak odlazi na energiju iz velikih hidroelektrana i neefikasno spaljivanje drveta. Srbija je u ugovoru potpisanim sa Energetskom zajednicom sebi zadala cilj da do 2020. godine 27% primarne energije dolazi iz obnovljivih izvora. Trenutno više od polovine (59%) energije iz obnovljivih izvora otpada na biomasu, koja se uglavnom koristi za individualno grejanje, a tek 18% ukupne energije biomase se iskoristi u toplanama.

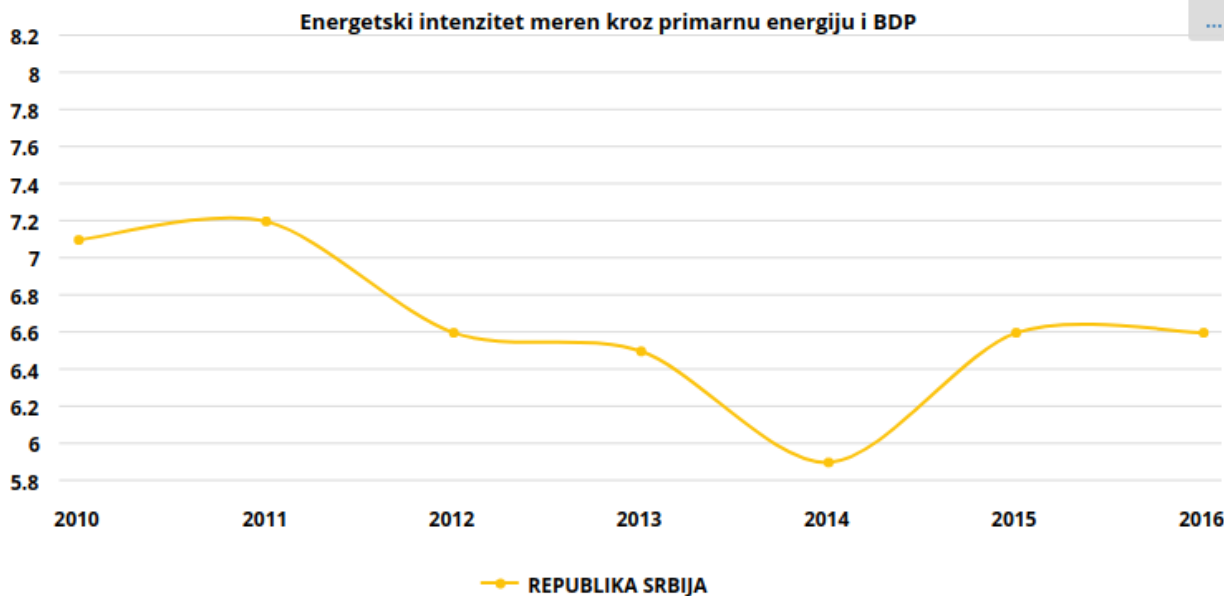
Prema izveštaju Energetske zajednice, Srbija je u 2017. godini imala udeo od 20,6% obnovljivih izvora energije u ukupnom energetskom bilansu. Ovaj udeo niži je za 0,6% čak i od početne brojke iz 2009. godine, što se desilo usled povećanja ukupne potrošnje energije i izostanka investiranja u obnovljive izvore. Da bi dostigla 27% ukupne energije iz obnovljivih izvora, Srbija je subvencijama odlučila da podrži proizvođače koji energiju proizvode iz obnovljivih izvora. U javnosti je najvidljivija izgradnja vetroparkova i mini-hidroelektrana. Mini-hidroelektrane, osim što nemaju kapaciteta da proizvedu potrebnu energiju, pokazale su se kao jako štetne za životnu sredinu i lokalne zajednice. Energija dobijena iz vetra postaje sve popularnija i otvaraju se novi vetroparkovi. Ipak, potrebno je da prođe određeni period kako bismo mogli da evaluiramo njihov rad i doprinos.

Treći potcilj glasi: do kraja 2030. udvostručiti globalnu stopu poboljšanja energetske efikasnosti. Globalni intenzitet primarne energije (odnos potrošnje energije po jedinici BDP-a) poboljšanje je sa 5,9 u 2010. godini na 5,1 u 2016. godini. Dakle, stopa poboljšanja iznosila je 2,3%, što je još uvek manje od 2,7% godišnje stope potrebne za dostizanje ovog potcilja. Srbija je u ovom slučaju lošija od globalnog proseka i, moglo bi se reći, prilično energetska neefikasna. Zakonom o efikasnom korišćenju energije predviđeno je uspostavljanje sistema energetskog menadžmenta koji bi vodio do energetskih ušteda. Nažalost, implementacija ovog sistema je izostala, pa Srbija od 2012. godine gotovo da nije unapredila svoju energetska efikasnost.

Prema izveštaju Energetske zajednice, Srbija je u 2017. godini imala udeo od 20,6% obnovljivih izvora energije u ukupnom energetskom bilansu. Ovaj udeo niži je za 0,6% čak i od početne brojke iz 2009. godine, što se desilo usled povećanja ukupne potrošnje energije i izostanka investiranja u obnovljive izvore.

7.3.1 ENERGETSKI INTENZITET MEREN KROZ PRIMARNU ENERGIJU I BDP

МЕГАЏУЛ ПО USD

Izvor: RZS i UN

Šta činiti?

Osiguravanje dostupne, povoljne i čiste energije za sve ispostavio se kao težak cilj. Da bi se, pre svega, svima omogućio pristup energiji, a uz to da ona bude čista, potrebna je i finansijska podrška. Zemlje u razvoju nemaju dovoljno novca da finansiraju ovakve projekte i zato je neophodna međunarodna solidarnost i odgovornost. Potrebno je obezbediti globalni fond za razvoj obnovljivih izvora energije.

Srbija kao deo globalne zajednice takođe mora da popravi svoje rezultate i to pre svega zbog svojih građana i građanki, koji umiru od posledica zagađenja vode, vazduha i zemljišta, dok se proizvedena energija neefikasno troši. Neophodno je preći na održive izvore, ali i značajno unaprediti energetske efikasnost, jer najčistija energija je ona koja se uštedi.

Predrag Momčilović,
Beogradska otvorena škola

U Zelenom sporazumu pominje se da EU može doći u poziciju da će morati da osmisli i primeni mehanizme kojima se želi podstaći odgovornija proizvodnja u pogledu emisije gasova sa efektom staklene bašte u određenim sektorima, ukoliko njeni međunarodni partneri nastave s lošim praksama u proizvodnji. Srbija je država kojoj je najveći trgovinski partner upravo EU. Trebalo bi razmisliti o našem procesu proizvodnje.

Kao što je početkom XIX veka u Engleskoj postojala politička volja da se pređe sa energije vode na energiju fosilnih goriva, danas je potrebna politička volja i međunarodna saradnja da se fosilna goriva ostave iza nas. Danas je tehnički moguće dobiti jeftinu i dostupnu energiju iz obnovljivih izvora i čovečanstvo nema više potrebe za prljavom energijom.

Izvor: BOŠ arhiva

Cilj broj 13: O klimatskoj akciji

BORBA ZA BUDUĆE GENERACIJE

Srbija je kroz igru sa statističkim podacima fingirala svoj doprinos u borbi protiv klimatskih promena, te se i dalje čekaju realni podaci emisija gasova koji izazivaju efekat staklene bašte (GHG). Od kineskih kredita grade se nove termoelektrane dok se iz fioke vade stari projekti koji će dodatno doprineti emisiji GHG. Zakon o klimatskim promenama, koji bi trebalo da reguliše ovu oblast, još uvek je na čekanju, a lokalnim samoupravama nedostaju finansije i kapaciteti da sprovedu mere adaptacije na klimatske promene na lokalnom nivou.

Priča o klimatskim promenama slična je uvodnom monologu iz kultnog francuskog filma *Mržnja (La Haine)*: To je priča o čoveku koji pada sa zgrade od pedeset spratova. Dok pada, lik sebi ponavlja da bi se utešio: *zasad je sve u redu, zasad je sve u redu, zasad je sve u redu.*

Usled povećane emisije ugljen-dioksida (CO₂) i drugih gasova koji izazivaju efekat staklene bašte (GHG), planeta se pod ljudskim uticajem zagreva već godinama. Globalno zagrevanje prouzrokovano društvenim aktivnostima dešava se od kako su glavni pogon čovečanstva postala fosilna goriva. I kao u priči iz filma, svi vide da se nešto loše dešava – 97% naučnih članaka potvrđuje da su klimatske promene izazvane ljudskim aktivnostima, javnost je sve svesnija klimatskih promena kao velikog problema, deca širom sveta protestuju – ali se oni koji su na poziciji da donose odluke ponašaju u skladu s mantrom *zasad je sve u redu, zasad je sve u redu*, iako je očito da sve brže pada-

mo. Narativ *zasad je sve u redu* sprečava nas da se pripremimo za prizemljenje i da ga učinimo što manje bolnim.

Ove godine, Srbija je prvi put imala i proteste zbog klimatskih promena, na kojima su deca i mladi zahtevali hitnu klimatsku akciju. Sve glasnjiji zahtevi za prelazak na čistu energiju, proglašavanje klimatske uzbune i aktivizam građana predstavljaju nadu da se možemo što bezbednije prizemljiti.

Dosad je mnogo više urađeno da se pad izazvan klimatskim promenama ubrza nego da se uspori uz pripreme za bezbedno prizemljenje. Globalna prosečna temperatura je porasla za više od jedan stepen Celzijusa, u odnosu na predindustrijski period. Nivo mora je porastao za preko 20 cm u odnosu na 1880. godinu, a predviđen je dalji rast od 30 cm do 122 cm do 2100. godine.¹ Uz sve ovo, koncentracija CO₂ u vazduhu u stalnom je porastu i trenutno je na rekordnih 412 ppm.

Ipak situacija s klimatskim promenama nije baš toliko bezizlazna kao padanje sa zgrade, ali je neophodno što pre reagovati

¹ <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-13-climate-action.html>

Izvor: BOŠ arhiva

da bi se izbegao katastrofalni ishod. Izveštaj Međunarodnog panela za klimatske promene (IPCC) iz 2018. godine navodi da nam je možda ostalo samo još 12 godina da sprečimo dugoročne bolne efekte klimatskih promena, tako što ćemo povećanje temperature održati unutar okvira od 1,5°C.

Jedan cilj, pet potciljeva, osam indikatora

Nakon godina upozoravanja akademske zajednice, i donosioci odluka su, na Svetskom samitu u Rio de Žaneiru (1992), prepoznali klimatske promene kao globalnu pretnju. U Rijiju su ekološki problemi došli u prvi plan, a među brojnim rezolucijama usvojena je i Okvirna konvencija UN o klimatskim promenama (UNFCCC). UNFCCC je međunarodni ugovor čiji je cilj stabilizacija gasova sa efektom staklene bašte na nivo koji bi sprečio negativne antropogene uticaje na klimatski sistem. Nakon Rija, održano je 25 godišnjih klimatskih samita, potpisan je prvo Kjoto protokol, a nakon njega i Pariski sporazum. Ipak, ostaje utisak da još uvek izostaje konkretna klimatska akcija.

Upravo je neophodnost klimatske akcije naterala Ujedinjene nacije da u ciljeve održivog razvoja uvrste i cilj 13, koji zahteva hitnu klimatsku akciju u borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica. Iako postoje pozitivni koraci u pogledu predloženih nacionalnih doprinosa u smanjenju gasova koji doprinose efektu staklene bašte, potrebni su daleko ambiciozniji planovi i ubrzane akcije za ublažavanja (mitigacije) i prilagođavanja (adaptacije) na klimatske promene. Pristup finansijama i podrška u jačanju kapaciteta moraju se uvećati, posebno za najmanje razvijene države i male ostrvske države u razvoju, koje gotovo da nisu ni doprinele klimatskim promenama, a bivaju najviše pogođene.

Dosad je mnogo više urađeno da se pad izazvan klimatskim promenama ubrza nego da se uspori uz pripreme za bezbedno prizemljenje. Globalna prosečna temperatura je porasla za više od jedan stepen Celzijusa, u odnosu na predindustrijski period. Nivo mora je porastao za preko 20 cm u odnosu na 1880. godinu, a predviđen je dalji rast od 30 cm do 122 cm do 2100. godine. Uz sve ovo, koncentracija CO₂ u vazduhu u stalnom je porastu i trenutno je na rekordnih 412 ppm.

U okviru cilja 13 postoji pet potciljeva koji su direktno merljivi preko osam indikatora. Potciljevi se odnose na osnaživanje otpornosti i adaptivnih kapaciteta na opasnosti povezane s klimatskim uslovima i prirodnim katastrofama u svim zemljama, integrisanje mera vezanih za klimatske promene u nacionalne politike, strategije i planiranje, poboljšanje obrazovanja, podizanje svesti i ljudskih i institucionalnih kapaciteta za ublažavanje klimatskih promena, prikupljanje 100 milijardi dolara zarad ublažavanja negativnih uticaja klimatskih promena, kao i operacionalizaciju Zelenog klimatskog fonda, uz promovisanje mehanizama za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi s klimatskim promenama u najmanje razvijenim zemljama i među marginalizovanim grupama.

Klimatska akcija praćena primenom odgovarajućih javnih politika trebalo bi da dovede do smanjenja broja stradalih u prirodnim nepogodama, uz primenu strategije smanjenja rizika od katastrofe.

Broj stradalih i materijalna šteta usled prirodnih nepogoda danas je u državama u razvoju mnogostruko veća nego u razvijenim državama. Prema Izveštaju generalnog sekretara UN, u periodu 1998–2017. direktni ekonomski gubici od katastrofa povezanih s klimatskim promenama, procenjeni su na skoro tri biliona dolara, dok je u istom periodu usled klimatskih i geofizičkih katastrofa umrlo oko 1,3 miliona ljudi. Zato je neophodno da se Zeleni klimatski fond u potpunosti osposobi. Pitanje finansiranja mera mitigacije i adaptacije na klimatske promene jedno je od ključnih i usled toga je neophodno veće učešće razvijenih zemalja, koje su i glavni izazivači klimatskih promena, kako bi zemlje u razvoju mogle da pređu na čistiju energiju. Kada je u pitanju klimatska akcija, dobra vest je da je do aprila 2019. godine 185 država ratifikovalo Pariski sporazum i da postoji načelna saglasnost da pojedinačni ciljevi smanjenja emisije GHG moraju biti još ambiciozniji.

Klimatska akcija u Srbiji

Balkan i Istočna Evropa su delovi sveta koji jesu i biće sve više pogođeni klimatskim promenama u odnosu na prosek. Očekuje se da region postane još topliji i suvlji, dok duge sušne periode smenjuju kratki periodi intenzivnih padavina praćenih poplavama. Usled podizanja temperature, moguće je i širenje bolesti koje su dosad bile rezervisane za sušne predele, poput malarije. Ovo je samo delić pretnji s kojima se Srbija već suočava i otuda bi klimatska akcija i usvajanje mera mitigacije i adaptacije na klimatske promene trebalo da bude prioritet. Uprkos tome, donosioci odluka u Srbiji vode se logikom s početka teksta i malo toga zapravo rade.

Srbija je 2017. godine ratifikovala Pariski sporazum i time se obavezala da primenjuje odredbe iz ovog sporazuma. Otprilike ovde počinje i završava se spisak pozitivnih stvari vezanih za smanjenje emisije GHG i prilagođavanje na klimatske promene. Naime, Srbija je kroz igru sa statističkim podacima fingirala svoj doprinos u borbi protiv klimatskih promena, te se i dalje čekaju realni podaci emisija GHG. Od kineskih kredita grade se nove termoelektrane dok se iz fioke vade stari projekti koji će dodatno doprineti emisiji GHG.

Uprkos najavi da će biti usvojen tokom 2019. godine, Zakon o klimatskim promenama, koji bi trebalo da reguliše ovu oblast, još je na čekanju. S druge strane, lokalnim samoupravama nedostaju finansije i kapaciteti da sprovedu mere adaptacije na klimatske promene na lokalnom nivou.

Evidentan nedostatak ambicija na državnom nivou nije sprečio građane da se bave ovom temom. Danas se o klimatskim promenama priča više nego ikada, postoje specijalizovani sajtovi o tome, mediji sve više pišu o posledicama globalnog zagrevanja, organizuju se tribine, predavanja, izložbe i drugi događaji kako bi se skrenula pažnja na problem. Ove godine, Srbija je prvi put imala i proteste zbog klimatskih promena, na kojima su deca i mladi zahtevali hitnu klimatsku akciju. Sve glasniji zahtevi za prelazak na čistu energiju, proglašavanje klimatske uzbune i aktivizam građana predstavljaju nadu da se možemo što bezbednije prizemljiti.

*Nije važno kako padaš, već kako se prizemljiš.
(La Haine)*

*Predrag Momčilović,
Beogradska otvorena škola*

NOVA LICA EVROPE

Šta nam donosi nova Evropska komisija?

Predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen i njena geopolitička, ali i rodno izbalansirana, komisija počela je s radom 1. decembra i njen mandat će trajati do 31. oktobra 2024. godine. Nakon procesa odobravanja u Evropskom parlamentu, tokom kojeg su nadležni odbori Evropskog parlamenta odbili tri kandidata, i nakon što je Ujedinjeno Kraljevstvo odbilo da imenuje svog kandidata, Komisija Ursule fon der Lajen je stupila na dužnost.

Nova Evropska komisija broji 27 članova i ima tri izvršna potpredsednika – Fransa Timermansa, Margret Vestager i Valdisa Dobrovskisa, koji će, pored potpredsedničkih pozicija, biti zaduženi i za određene oblasti. Pored tri izvršna potpredsednika, nova Komisija ima i pet redovnih potpredsednika i to: Žozepa Borela, Veru Jurovu, Margaritisa Šinasa, Maroša Šefčoviča i Dubravku Šuicu. Predstavljamo vam kratak pregled biografija novih članova Evropske komisije za period 2019–2024.

Kadri Simson (Estonija), Energetika

Simsonova je opisana kao „uvek pripremljena“ i „nasmejana“. U Talinu je poznata po tome što je bila vrlo odana svojoj CENTAR partiji. Prvobitno je trebalo da preuzme funkciju privremenog komesara nakon što je Andrus Ansip zauzeo poslaničko mesto u novom sazivu Evropskog parlamenta. Estonska vlada je 9. septembra odlučila da ne insistira na tome da ima predstavnika u Junkerovoj odlazećoj izvršnoj vlasti. Umesto toga, iskoristila je vreme da se pripremi za svoje dužnosti pod Ursulom fon der Lajen. Njena zaduženja će se odnositi na jačanje obnovljivih izvora energije, mera energetske efikasnosti i sl.

Juta Urpilainen (Finska), Međunarodno partnerstvo

Njena nominacija ugušila je sve glasine o tome da je neuspeli kandidat za predsednika Komisije Aleksandar Stub mogao da bude predlog Finske. Bivša ministarka finansija, koja je ujedno proglašena za četvrtog najboljeg ministra finansija Evrope u 2012. godini, uz to je i bivša liderka socijaldemokrata koja je radila i kao specijalni izaslanik u Etiopiji, i sada je prva žena komesarka Finske. Njene nove dužnosti će uključivati i rad na sveobuhvatnoj strategiji za Afriku.

Tjeri Breton (Francuska), Unutrašnje tržište

Nakon što prvobitno imenovana kandidatkinja Francuske Silvija Gular nije prošla saslušanje u Evropskom parlamentu, Francuska je za kandidata za komesara imenovala Tjerija Bretona, koji je od 2005. do 2007. godine bio ministar ekonomije, finansija i industrije u Vladi Žaka Širaka. Tjeri Breton će u narednom

periodu raditi na unapređenju tehnološkog suvereniteta Evrope, kao i na digitalizaciji u ekonomiji i društvu. On će takođe predvoditi rad na koordinisanom Evropskom pristupu pitanju veštačke inteligencije. Od njega se očekuje i da doprinese sveobuhvatnoj dugoročnoj strategiji za industrijsku budućnost Evrope. Baviće se i pitanjima koja se tiču odbrambene industrije i istraživanja svemira.

Oliver Varhelji (Mađarska), Politika susedstva i proširenja

Nakon što prvi izbor Mađarske nije prošao inicijalni odbor Evropskog parlamenta, Mađarska je kao zamenu imenovala tadašnjeg ambasadora pri EU Olivera Varheljija. Varhelji je advokat, karijerni diplomata i, pre nego što je postao mađarski ambasador u EU, bio je službenik Komisije. Evropski poslanici nisu bili impresionirani mađarskom ponudom, već su tražili odgovore na dodatna pisana pitanja. To se pokazalo dovoljnim i on je postao poslednji deo slagalice 18. novembra. Ističući da je budućnost Unije oblikovana i vezana za budućnost njenih suseda i partnera, njegova zaduženja će se odnositi na obezbeđivanje kredibilne EU perspektive država Zapadnog Balkana i održavanje kredibilne perspektive za buduća proširenja. Radiće i na ubrzanju strukturalnih i institucionalnih reformi, sa fokusom na vladavinu prava, ekonomski razvoj i reformu javne uprave, uz podržavanje napora u borbi protiv korupcije i poboljšavanju dobrosusedskih odnosa i rešavanje bilateralnih sporova. Blisko će saradivati s Visokim predstavnikom Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku u odnosima s Turskom. Kada je u pitanju Istočno partnerstvo, istočna dimenzija politike susedstva, nastojeće da dodatno unapredi odnose sa šest država obuhvaćenih ovim partnerstvom. Što se tiče Južnog susedstva, njegovo zaduženje će biti da revidira politiku prema južnim susedima i, shodno tome, postavi nove prioritete.

Fil Hogan (Irsk), Trgovina

Doskorašnji komesar za poljoprivredu, Fil Hogan, sada je unapređen u komesara za trgovinu, što se smatra snažnom simboličkom porukom. Kao komesar zadužen za trgovinu, imaće cilj da okonča pregovore koji su u toku, reformu Svetske trgovinske organizacije (STO). Oštro je kritikovao Bregzit i Borisa Džonsona, a zavisno od konačnog zaključka sage o Bregzitu, biće nadležan za buduće trgovinske sporazume s Velikom Britanijom. Već je vodio uspešne trgovinske sporazume s Japanom i Latinskom Amerikom.

Paolo Đentiloni (Italija), Ekonomija

Potomak grofa Đentilonija Silverija i bivši premijer, Paolo Đentiloni je krajnje levi aktivista. U dvadesetim godinama postao je predsednik Demokratske stranke, bivši je novinar i ministar

spoljnih poslova i komunikacija. Ćentiloni, koji je na mestu premijera bio od 2016. do 2018. godine, poslednji je komesar koga je predložila država članica EU, nakon promene vladajuće većine u Italiji. Prelazak u Brisel je bio savršen način da se povuče iz nacionalne politike. Njegovi glavni zadaci uključivaće praćenje sprovođenja Pakta o stabilnosti i rastu i rad na velikom broju fiskalnih mera poput pregleda poreza na energiju i dr. U saslušanju 3. oktobra rekao je da Italija neće imati poseban tretman pod njegovim nadzorom. Komisija je 13. novembra najavila da će Ćentiloni takođe nadgledati Ciljeve održivog razvoja.

Virginijus Sinkevičius (Litvanija), Životna sredina, ribarstvo i okeani

Sinkevičius je član partije Farmeri i zeleni, koja nije dovoljno zelena za ostale Zelene. Ušao je u politiku 2016. godine. Ovaj 28-godišnji ministar ekonomije je najmlađi komesar koji je ikada preuzeo funkciju, i tek drugi predstavnik zelenih. Poznat je i po tome što je u svojoj kancelariji držao kapu Donalda Trampa „Učinite Ameriku ponovo velikom” (Make America Great Again). Studirao je u Velikoj Britaniji i Holandiji i kao naslednik Karmena Vele s Malte očekuje se da će izraditi Strategiju biodiverziteta za 2030. godinu i novi plan kružne ekonomije. Njegovom portfelju je 13. novembra dodato i „ribarstvo“.

Nikolas Šmit (Luksemburg), Radna mesta i socijalna prava

Dugogodišnji je ministar rada u koalicionim vladama na čelu sa Žan Klod Junkerom i Ksavierom Betelom i socijalista s međunarodnim ambicijama. Šest godina je služio kao ambasador Luksemburga i stalni predstavnik u EU, te stoga nije stranac u Briselu. Prema najnovijem istraživanju on je 18. najpopularniji luksemburški političar, a njegova nominacija je rešena dogovorom vlade, postignutim nakon opštih izbora 2018. godine i pokazuje koliko Veliko vojvodstvo ozbiljno uzima imenovanja za komesara. Zadatak mu je da ispuni obećanja Ursule fon der Lajen da će osigurati da svi građani EU imaju pristup pravednoj minimalnoj plati. Od 13. novembra u njegovo radno zvanje dodato je „socijalno pravo“.

Helena Dali (Malta), Ravnopravnost

Helena Dali je prva žena iz Malte nominovana za komesarku u sazivu Komisije, ali i prva učesnica takmičenja za lepotu i filmska zvezda koja je postala komesarka. Helena Dali je svoj politički život posvetila ravnopravnosti, radeći kao ministarka za socijalni dijalog, zaštitu potrošača i građanske slobode, a takođe i kao ministarka za evropske poslove i ravnopravnost. U Komisiji Ursule fon der Lajen biće zadužena za pitanje ravnopravnosti i od nje se očekuje da predloži Evropsku strategiju za rodnu ravnopravnost. Suočila se sa evropskim poslanicima 2. oktobra i dobila je zeleno svetlo, iako su postojale „rezerve“.

Januš Vojćehovski (Poljska), Poljoprivreda

Prvobitni poljski kandidat Kristof Šćerski se povukao iz razmatranja nakon što je Ursula fon der Lajen predložila da zemlja dobije portfelj poljoprivrede, sektor u kojem on nema mnogo iskustva. Vlada je istog dana potvrdila bivšeg poslanika Januša Vojćehovskog kao svog novog kandidata. Vojćehovski je imao jednu od složenijih političkih karijera. Bio je član, a zatim vođa Poljske narodne partije (PSL), član Evropske narodne stranke, Evrope nacija i sloboda i Evropskih konzervativaca i reformista i poljski član Evropskog revizorskog suda. Poslanici Evropskog parlamenta nisu bili oduševljeni njegovim nastupom na raspravi održanoj 1. oktobra, te su 7. oktobra odlučili da zakažu još jedno saslušanje kandidata. Vojćehovski je tada izabrao da govori na svom maternjem jeziku i njegova dodatna posvećenost detaljima na kraju mu je izdejstvovala odobrenje.

Eliza Fereira (Portugal), Koheziona politika i reforme

Uvažavajući zahtev Ursule fon der Lajen za jedno muško i jedno žensko ime, premijer Antonio Kosta prvobitno je predložio aktuelnog poslanika Pedra Markuesa i bivšu poslanicu Elizu Fereiru. Kosta je potvrdio 27. avgusta da je Eliza Fereira jedini izbor Portugala. Zamenica guvernera Banke Portugala tri mandata je bila poslanica u političkoj grupi okupljenoj oko Socijalista i de-

Izvor: <https://www.europarl.europa.eu/>

mokrata (S&D). Vodila je rad Evropskog parlamenta na jednom od glavnih elemenata Bankarske unije. Prva Portugalka koja je predložena za komesarku je ujedno bila i deo S&D alternativne trojke, koja je upućena Grčkoj da razmotri načine za podsticanje ekonomije. U ovom sazivu Evropske komisije biće zadužena za osmišljavanje i predlaganje novog Fonda pravedne tranzicije, koji će pomoći siromašnijim regijama da se prilagode energetskej tranziciji.

Adina Valean (Rumunija), Transport

Adina Valean se pojavila kao zamena za Rovanu Plumb, koju su poslanici Evropskog parlamenta odbili nakon saslušanja u Evropskom parlamentu. Jedna od najstarijih poslanica u Rumuniji se pridružila Evropskom parlamentu kao posmatračica 2006. godine, pre nego što je Rumunija postala članica EU i nastavila svoj mandat naredne godine kao poslanica. Prethodno je bila nacionalna ministarka životne sredine i klimatskih promena, ministarka rada, ministarka evropskih fondova, ministarka obrazovanja i ministarka transporta. U Komisiji Ursula fon der Lajen biće zadužena za resor koji se odnosi na transportnu politiku.

Janez Lenarčič (Slovenija), Upravljanje krizama

Lenarčič je karijerni diplomata i bivši ambasador Slovenije pri Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). On je ujedno bio direktor Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a, sekretar stalne misije Slovenije u Sjedinjenim Američkim Državama i desna ruka bivšeg premijera Janeza Drnovškega na polju međunarodnih odnosa. On će koordinisati rad na poboljšanju odgovora Evropske unije na prirodne katastrofe i vanredne situacije.

Ilva Johanson (Švedska), Unutrašnji poslovi

Ministarka zapošljavanja od 2014. godine je „neko ko može obaviti posao“, kako kaže Ursula fon der Lajen. Ušla je u politiku kao komunistkinja, a zatim prišla socijaldemokratama. Radila je kao ministarka u pet različitih vlada Švedske pod tri premijera. Bivša nastavnica matematike, fizike i hemije je opisana kao „levo krilo socijaldemokrata“. Njen glavni zadatak biće da pokrene rad na reformi politike azila i osigura postojanje legalnih puteva migracije ka EU.

***Ujedinjeno Kraljevstvo**

Insistiranje premijera Borisa Džonsona da će Ujedinjeno Kraljevstvo sigurno napustiti EU značilo je da na stolu neće biti imena, uprkos prethodnoj pretpostavci da će dotadašnji komesar ispred Ujedinjenog Kraljevstva Džulian King ostati na ovoj poziciji. Komisija je zapretila da će pokrenuti postupak za kršenje zakona protiv Ujedinjenog Kraljevstva zbog neimenovanja kandidata. UK je ipak, uprkos insistiranju Brisela, odbilo da imenuje svog kandidata za komesara pozivajući se na vanredne parlamentarne izbore koje će se održati 12. decembra. Ovim je potvrđeno da će nova Evropska komisija na čelu sa Ursulom fon der Lajen biti sastavljena od 27 komesara.

*Andrijana Lazarević,
Beogradska otvorena škola*

HRVATSKO PREDSEDAVANJE SAVETU EU

Prvi put otkad je postala članica Evropske unije 2013. godine, Hrvatska je preuzela predseavanje Savetu Evropske unije na period od 1. januara do 30. juna 2020. godine. Hrvatsko predseavanje je poslednje unutar trojke Rumunija – Finska – Hrvatska, a čiji postojeći program posebno ističe važnost zajedničkih vrednosti Unije: poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokratije, jednakosti, pravne države i ljudskih prava. Takođe, program obuhvata i podsticanje konkurentnosti, privrednog rasta i pružanju podrške ulaganjima, te jačanje privredne, društvene i teritorijalne kohezije. Čitav program sadašnje trojke usklađen je s prioritetima Strateške agende 2019–2024, koju su članice odobrile na Evropskom savetu u junu 2019. godine.

Četiri glavna prioriteta

Na konferenciji održanoj 30. decembra 2019. godine, predsednik Vlade Hrvatske Andrej Plenković predstavio je Savetu ministara Program i u njemu sadržane prioritete hrvatskog predseavanja. Fokus je na četiri glavna prioriteta, a u cilju jačanja saradnje među članicama u duhu konsenzusa i uzajamnog poštovanja. Prioriteti su sadržani u dokumentu Prioriteti hrvatskog predseavanja Savetu Evropske unije i naslovljeni su kao:

- Evropa koja se razvija;
- Evropa koja povezuje;
- Evropa koja štiti;
- Evropa koja je uticajna.

Prioritet Evropa koja se razvija doprinesi borbi za bolje uslove i perspektivu svih evropskih građana kroz ujednačen i održiv rast, što uključuje uravnotežen regionalni razvoj, zadovoljnije i vitalnije društvo, jačanje konkurentnosti i veština, te zaštitu životne sredine kroz borbu protiv klimatskih promena. Aktivnosti su usmerene ka uravnoteženom, održivom i uključivom razvoju Unije koji uvažava posebnosti i potrebe svih država članica, njihovih regiona i građana.

Kroz prioritet Evropa koja povezuje težiće se napretku EU kroz dublje povezivanje njene privrede i ka punom iskorišćavanju infrastrukturnih i ljudskih potencijala. Dakle, hrvatsko predseavanje podstiće usvajanje politika koje jačaju infrastrukturnu povezanost Unije i kroz obrazovanje, kulturu i sport zblizavaju građane EU.

Međutim, kako bi ovi prioriteti bili ostvareni, potrebno je pre svega zaštititi građane. Sigurnija Evropa – Evropa koja štiti – podrazumeva jačanje unutrašnje bezbednosti, zaštitu slobode i demokratije i zalaganje za sveobuhvatnu i održivu migracionu politiku. Naglašava se da Evropska unija mora pokazati svoju

Izvor: <https://vlada.gov.hr/>

snagu i odgovoriti na savremene pretnje vladavini prava i demokratskim vrednostima – od netolerancije i terorizma pa sve do sajber pretnji i dezinformacija na digitalnim platformama.

Hrvatska će se zalagati i za globalno vodstvo Unije, odnosno Evropu koja je uticajna. U prioritetima je istaknuto da je Evropska unija vodeći međunarodni činilac, prva ekonomska sila, prvi trgovinski partner Sjedinjenim Američkim Državama, Kini, Rusiji te još mnogim državama i organizacijama i da taj položaj mora iskoristiti kako bi se proširio njen uticaj i oblikovao globalni poredak, ali i iskorenilo siromaštvo i podstakao globalni razvoj. U ovom prioritetu istaknuto je i da posebnu odgovornost Hrvatsko predseavanje ima prema svojim susedima na način da podstakne reformske procese i bude faktor stabilnosti.

Hrvatsko predseavanja i politika proširenja

Politika proširenja i reforma ovog procesa sadržane su takođe u prioritetima hrvatskog predseavanja, ali se i pored toga naglašava važnost usaglašenosti nivoa reformi u državama kandidatima s njihovim očekivanjima od hrvatskog predseavanja. Iako je istaknuta velika podrška državama Zapadnog Balkana na njihovom putu evropskih integracija, istaknuto je da taj put mora da bude kredibilan, a reforme opipljive uz obavezno prevazilaženje nasleđa prošlosti, istinsko pomirenje i rešavanje otvorenih pitanja. Najvažniji događaj, odnosno kako se ističe, vrhunac hrvatskog predseavanja biće Samit EU i Zapadnog Balkana, koji će se održati 7. maja u Zagrebu. Prema navodima premijera Hrvatske Andreja Plenkovića hrvatsko predseavanje Evropskoj uniji će kroz majski Samit u Zagrebu dati zemljama Zapadnog Balkana jasnu evropsku perspektivu, jasan vremenski okvir, ali i metodologiju budućih pregovora za članstvo u EU i razrešiti situaciju koja se tiče otvaranja pregovora o pristupanju sa Severnom Makedonijom i Albanijom.

Andrijana Lazarević,
Beogradska otvorena škola

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

Beogradska otvorena škola

Masarikova 5/16,
11000 Beograd, Srbija

T: +381 11 30 61 372
F: +381 11 36 13 112
E: eupregovori@bos.rs
W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs
S: [facebook.com/BOSPolicyLab](https://www.facebook.com/BOSPolicyLab)
S: twitter.com/BOSPolicyLab

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten „Progovori o pregovorima”, prijavite se [OVDE](#).

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije – molimo Vas da s nama kontaktirate odgovorom na mejl eupregovori@bos.rs i pošaljete nam sugestije o tome kako možemo da poboljšamo ovaj bilten. Takođe, ukoliko smatrate da bilten nije relevantan za Vaš delokrug rada ili ako niste zainteresovani da ga primete ubuduće, možete nam poslati mejl na eupregovori@bos.rs.